

SAMİPAŞAZADE SEZÂİ

KÜÇÜK ŞEYLER

Günümüz Türkçesine Uyarlayan:
Aydan Burcu Özdem

telgrāfhane
yayınları

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Bu Büyük Adam Kimdir?.....	9
Hiç.....	14
Kediler.....	21
İki Yüz Elli Kuruşa Bir Asır	29
Düğün	36
Bir Kitabe-i Seng-i Mezar	54
Arlezyalı.....	57
Pandomima	63

Önsöz

Dünyada tek bir zerre yoktur ki güzel yazılmak suretiyle mühim bir konu olarak kabul edilmesin.

Güneş sisteminin özelliklerini anlatmakla, mikroskobik bir böceğin kalbini inceleyip açıklamak, edebiyatça denktir.

En ayrıntılı, en mükemmel kitaplarda bazı küçük şeyler eksiktir ki, o küçük şeylerin edebiyat açısından önemi pek büyüktür.

Bugün romanlar, birtakım düşünce oyunlarına dayanan acayip hikâyelerdeki çocukça şekilden çıkarak, tabiatın sırlarına karşı ilim ve fennin kazandığı zaferlere ve insanlığın ruhuna dair senelerce sürdürülecek araştırma ve incelemelerin getirdiği tecrübelere dayanarak, yüksek bir şairane üslupla yazılır.

Buna “*edebi çözümleme ilmi*” tabirini kullanmak uygundur sanırım.

Üsluba gelince... Bizde anlatımın mükemmelliği yalnızca Arapça ve Farsça kelime ve tamlamaların doğruluk ve yanlışlığında aranıldığından olsa gerek, eleştiriler, itirazlar daima o yönde sınırlı kalıyor.

Küçük Şeyler'de ifade üslubu, zannederim ki konusuna göre şeffaf, hassas, kararsız, hatta yer yer iniltilidir.

Tercüme edilerek bu esere eklenen, Alphonse Daudet'in¹

1 Fransız natüralist yazar. (1840-1897)

“Arlezyalı”ındaki¹ ifade üslubu, bir köylünün dilinden işitilen, yürek parçalayan acıklı hikâyeye tamamıyla uygun değil midir?

“O gece küçük oğlunun yeni gömleği yanar.” sözü fevkalade manidardır. Zira çiftlik sahibinin küçük oğlunun yeni gömleğinin yanması, köyce mühim bir olay sayılır. Yine “O sabah köylüler, Estève’in çiftliğinde böyle feryat ve figan eden kim olabilir, diye birbirlerinden sorarlar.” ibaresi en parlak edebi cümlelerden biridir. Zira bu cümle, sıkıntı ve sefalet içinde bulunan köylülerin, Estève gibi zengin bir adamın bir sefa cenneti olan çiftliğinde kimse feryat ve figan etmez, zannettiklerini gösteriyor.

Hakkaniyetli yazar Murat Beyefendi², *Sergüzeşt*³ eleştirisinde şu hakikati açığa çıkarmıştı: “*Sergüzeşt’in bir meziyeti de bir nefeste yazılmış olmasıdır.*”⁴ Bu meziyetle iftihar ederim.

O zamandan beri manevi sağlığımı bozan, can yakıcı bir ayrılığın beni uğrattığı sektelerden ötürü bu esercik de soluklana soluklana yazılmıştır.

Samipaşazade Sezai

1 *L’Arlésienne*, Alphonse Daudet tarafından yazılan ve ilk olarak 1869’da *Değirmenden Mektuplar* koleksiyonunda yayınlanan kısa bir hikaye.

2 Gazeteci yazar Mizancı Murat. (1854-1917)

3 Samipaşazade Sezai’nin 1889’da yayımlanan romanı.

4 “Üdebamızın Nümüne-i İmtisalleri: *Sergüzeşt*” *Mizan*, s: 68, 25 Ekim 1888.

BU BÜYÜK ADAM KİMDİR?

O zamanlar alışkanlık haline getirmiştim. Babamın yüz kişiye ikametgâh olan konağında düzenlenen derslerimizi bitirdikten sonra akşamüzeri çoğu kez Tařkasap'tan¹ Beyazıt'a kadar yayan gidip gelirdim. Bu şaşmayan akşam gidiş dönüşlerinde, daima bir adama tesadüf ederdim ki, kayıtsızlıktan uzamış saçları geniş alnının üzerine dökülerek, derin düşünceler içinde, dalgın dalgın attığı adımlarıyla ikide bir sendeler ve düşmemek için hemen kendini toplardı. Bir kere kendi kendime, "Bu büyük adam kimdir?" diye sordum. Bu zannım, bu sorum sebepsiz değildi. Çünkü bu adamın her hal ve tavrını, o günlerde Fransızca hocamızdan okuduğum "*Büyük*

1 İstanbul, Fatih'te bir ilçe.

Adamların Hayatı” adlı kitapta belirtilen tariflere ve niteliklere tamamıyla uygun buluyordum. Çoğunlukla Laleli yokuşundan, vardığım hükme göre bilimsel bir icada veya bir edebiyat eserine, kısacası yüce bir amaca adanmış olan gözlerini göğe dikerek o geniş, bilgili alnı, gökyüzünden aldığı bir ışıkla nurlanmış görüldüğü halde Aksaray’a doğru inerdi. Kıyafet ilminin¹ önemi inkâr edilemez. Bir büyük âlimin, varlığın hakikatine bakışıyla bir şairin kâinata bakışı bir midir? İlkini gerçeği araştırmaya adanmış bakışlarında küçük bir kırgınlık, büyük bir sükûnet görülürken ikincisinin benzersiz bir cennetin hayaline meyletmış kararsız gözlerinde bir hüznün, bir ıstırabın varlığına şahit olunmaz mı? İkisi de ihtiyar olmuş bir şairle bir büyük âlime kıyafet ilmi açısından bakalım. Alimin beyaz başı, hiçbir hararete karşı erimez karlarla kaplı bir dağ başı gibi hissiz, soğuk, büyük görünmez mi? Şairinki ise sisler, dumanlar içinde kalmış dağların doruklarını andırmaz mı? İşte çocukluğumda böyle düşünüyordum!

Bu büyük adamın gözleri, bilginin verdiği kusursuz cazibesıyla o kadar yüksek bir noktadaydı ki bir kere bile etrafındaki Koska’nın² sütçü, tütüncü dükkânlarına, önündeki Aksaray’ın sokaklarına baktığını, başını döndürüp bir kimseye bir kere selam verdiğini görmedim.

Viktor Hugo³ mu, Jan Jak Ruso⁴ mu?.. Mesele burada.

Yavaş yavaş Jan Jak Ruso olduğuna hükmetmeye başladım. Zira hiçbir adama selam verdiğini, hiçbir adamla konuştuğunu görmediğim, insanlardan kaçan bu âlimin, çoğunlukla tramvay yolunun üstünden geçen çingiraklı kömürcü develerinin arkasından akıllı bir tavırla başı görünürdü.

1 Bir insanın dış görünüşünden ahlaki ve karakteri hakkında çıkarımlar yapmak.

2 1900’lerin başında Beyazıt Meydanı’ndan Aksaray Meydanı’na inen yokuş.

3 Victor Hugo, romantizm akımının öncülerinden, Fransız şair, roman ve oyun yazarı. (1802-1885)

4 Jean Jacques Rousseau, Fransız düşünür ve yazar. (1712-1778)

Bâlâ-yı sereş zî-huşmendî
Mî-taft sitâre-i bülendî¹

Belki o günlerdeki deve takibi alışkanlığı, doğa bilimleri üzerine yaptığı bir inceleme ve yazacağı kitapla ilgiliydi. Tabiat eserlerinin mezarı olan ateşli çöllerin bu kararsız seyyahı, bedevilerin kum âlemleri içinde bu cefakâr yâri, kendisine mahsus manidar bir tavırla ara sıra o uzun boynunu çevirerek bu büyük adamı dikkatli bakışlarıyla kuşatırdı.

Bir gün Laleli'de insanların toplandığını ve aralarından birinin bağırıp çağırdığını işitince kalabalığın içine sokuldum.

O der-men ü men der o fütâde
Halk ez pey-i mâ devân ü handân
Engüş-t-i taacciüb-i cihânî
Ez-güft ü şenîd-i mâ be-dendân²

Ben de halkla beraber arkalarından gitmeye başladım. Biraz yürüdükten sonra, neyse ki ikisinin arasını bularak âlimi cahilin pençesinden kurtardılar.

Bu büyük adamın yırtılmış yakasını düzelterek, çamurlar içindeki fesini giyerek Aksaray'da, karanlık sokaktaki ilim yuvası evine o perişan haliyle girdiğini görmek gerçekten pek dokunaklıydı. Bu büyük adamın kırgın halinden gelen dehşetle, kapısını kapayıp da kaybolduğu zaman dedim ki: “Şairlerin, âlimlerin en büyük eserleri, ümitsiz ve hiddetli zamanlarında yazdıklarıdır.”

1 (Farsça) “Akıl ve zekâsından ötürü, başının üzerinde yücelik yıldızı parlıyordu.”
Bu beyit, İranlı büyük şair Sadi'nin *Gülîstan* adlı eserinde, aklıyla padişahı etkileyen bir çocuğu anlatan hikâyede yer alır.

2 “O bana düştü, ben ona / Halk arkamızdan koşup gülyör / Halk şaşkınlıktan parmağın ısırmakta / Bizim sözylediğimizden ve duyduğumuzdan.”
Sadi'nin *Gülîstan* adlı eserinde, zenginlik ve yoksunluğu konu edinen hikâyede yer alır.